

कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन

[Agro-met Advisory Bulletin (AAB)]

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्रद्वारा
जल तथा मौसम विज्ञान विभागसँगको सहकार्यमा जारी

वर्ष-११, अंक-४८

अवधि: २९ फागुन - ५ चैत, २०८२

२९ फागुन २०८२

मौसमी सारांश:

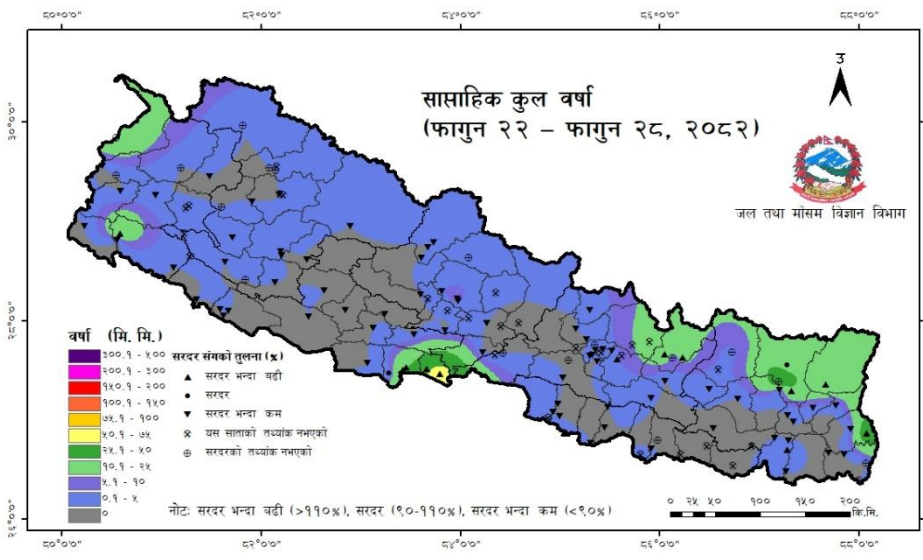
- गत साता नेपालमा पश्चिमी वायु, उपल्लो वायुमण्डलमा रहेको उच्चचापीय प्रणाली र देशको पूर्वी भूभाग नजिक तल्लो वायुमण्डलमा रहेको न्यूनचापीय क्षेत्रका कारण देशका केही केन्द्रहरूमा हल्कादेखि मध्यम वर्षा मापन भएको छ। सबैभन्दा बढी लुम्बिनी प्रदेशको नवलपरासी जिल्लामा रहेको सेमरी केन्द्रमा ६६.० मि.मि. साप्ताहिक कुल वर्षा मापन भएको छ। गत साता अधिकांश केन्द्रहरूमा अधिकतम तापक्रम र न्यूनतम तापक्रम दुवै सरदरभन्दा बढी मापन भएको छ। तराईका अधिकांश केन्द्रहरूमा ३०.० डि.सेभन्दा बढी साप्ताहिक औसत अधिकतम तापक्रम मापन गरिएको छ भने तराईका धेरै स्थानहरूमा १५.० डि.सेभन्दा बढी साप्ताहिक औसत न्यूनतम तापक्रम मापन गरिएको छ।
- सातामा पश्चिमी न्यूनचापीय प्रणाली र नेपालको पूर्वी भूभाग नजिक तल्लो वायुमण्डलमा रहेको न्यूनचापीय क्षेत्रको साथै स्थानीय वायुको पनि आंशिक प्रभाव रहने देखिन्छ।
- हिमाली भूभाग:** कोशी, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताको सुरु र मध्यमा थोरै स्थानहरूमा, अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा हल्कादेखि मध्यम हिमपात/वर्षाको सम्भावना छ। लुम्बिनी प्रदेशमा साताभर एक-दुई स्थानमा, कर्णाली प्रदेशमा साताभर थोरै स्थानहरूमा र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको सुरुमा एक-दुई स्थानमा, मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानहरूमा हल्कादेखि मध्यम हिमपात/ वर्षाको सम्भावना छ।
- पहाडी भूभाग:** कोशी, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताको सुरु र मध्यमा थोरै स्थानहरूमा, अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन/चट्याङ सहित हल्कादेखि मध्यम वर्षाको सम्भावना साथै एक-दुई स्थानमा भारी वर्षाको समेत सम्भावना छ। लुम्बिनी प्रदेशमा साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा, कर्णाली प्रदेशमा साताको सुरु र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा, मध्यमा थोरै स्थानहरूमा तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको सुरु र मध्यमा एक-दुई स्थानमा, अन्त्यमा थोरै स्थानहरूमा मेघगर्जन/चट्याङ, हावाहुरी सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना छ।
- तराई भूभाग:** कोशी, मधेश, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताको सुरु र मध्यमा तथा लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन/चट्याङ सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना छ।
- यो साता देशका सबै भू-भागमा अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम बढ्ने सम्भावना छ।
- औसतसँग तुलना गर्दा:** सबै प्रदेशमा अधिकतम तापक्रम र न्यूनतम तापक्रम औसत भन्दा बढी रहने सम्भावना छ।

कृषि सारांश

- प्री-मनसुनको समयमा मध्याह्नपछि चट्याङको सम्भावना बढी हुने भएकाले सम्भावित जोखिमबाट जोगिन कृषि कर्म/पशुपालन गर्दा विशेष सावधानी अपनाउनुहोस्।
- देशका विभिन्न स्थानहरूमा भएको भारी वर्षा तथा हावाहुरीले गहुँ, मुसुरो, केरा तथा तरकारी बालीहरूमा असर पारेको छ। यसबाट हुनसक्ने थप क्षति न्यूनीकरणका लागि पानी जमेको भए निकासको उचित प्रबन्ध गर्नुहोस्।
- चैते धान रोप्ने जग्गामा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्बाट अद्यावधिक गरिएको सिफारिस मात्रा अनुसारको मलखाद प्रयोग गरी बेनी रोप्नुहोस्।
- जुम्ला लगायत उच्च पहाडी क्षेत्रमा बर्खे धानको ब्याड राख्ने समय भएकोले लेकाली धान-१, लेकाली धान-३, चन्दननाथ-१ र चन्दननाथ-३ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ २.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।

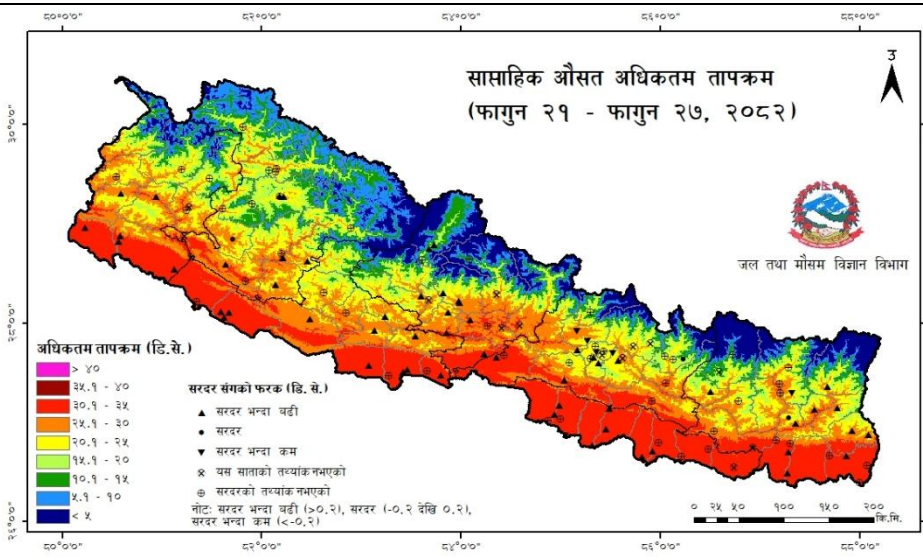
- हाल गहुँमा सिन्दुरे रोग बढ्न सक्ने अनुकूल वातावरण भएकोले तराई तथा पहाडी जिल्लाहरूमा यो रोग फैलिरहेको छ। रोग लागेका पात छोएपछि औँलामा पहेंलो वा खैरो रंगको ढुसीको जीवाणु टाँसिन्छ। रोग देखिएमा प्रोपिकोनाजोल १ एमएल वा ट्याबुकोनाजोल ५०% र ट्राइफ्लोक्सिस्ट्रोबिन २५% मिश्रित ढुसीनाशक विषादी ०.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले १०-१२ दिनको फरकमा मौसमको अवस्था हेरी आवश्यकता अनुसार २-३ पटकसम्म पातहरू भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।
- कोशी, मधेश, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताको सुरु र मध्यमा तथा लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन/चट्याड सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना रहेकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरी भित्र्याउनुहोस्। साथै उखेलेर खुला ठाउँमा नराख्नुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा हावाहुरीले पसाएको केराको बोट ढलन नदिन आवश्यक टेको दिनुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश र बेसी क्षेत्रमा खनिएको आलुलाई अध्यारो, सुख्खा र चिसो (१०- १५ डिग्री सेल्सियस तापक्रम) मा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा काठको न्याकमा तीन तहसम्म फिँजाएर राख्नुहोस्। यसरी राख्दा हरेक दुई तहको बीचमा पत्रिका राख्नुहोस्।
- लहरे तरकारी बालीहरूका लागि सिफारिस गरे बमोजिमको दूरीमा खाल्डा खनी राम्रो पाकेको गोबर मल ५ केजी, हड्डीको धूलो १०० ग्राम, पीना १०० ग्राम, डिएपी ४० ग्राम, पोट्यास ४० ग्राम र बायोजाइम, जिङ्क, बोरेक्स प्रत्येक ३/३ ग्रामका दरले माटोमा मिसाइ विरुवा लगाउन सुरु गर्नुहोस्।
- काँक्रो, फर्सी समूहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू नष्ट गर्नको लागि समय-समयमा गोडमेल गर्नुहोस्। प्रकोप धेरै भएमा साँझपख साइपरमेथ्रिन (१०% ई.सी) २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर माटो र बोट भिज्नेगरी छर्नुहोस्।
- हालको मौसम प्याजमा लाग्ने शीते ढुसीको लागि अनुकूल रहेकोले रोग फैलिन नदिन फोहोरा (Sprinkle) सिँचाइ नगर्नुहोस्। प्रकोप देखिएमा रोग व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू हटाइ मेन्कोजेव वा मेटाल्याकजिलयुक्त विषादी २ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले पातहरू राम्ररी भिज्नेगरी हप्ता दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म छर्कनुहोस्।
- आगामी साता अधिकतम तापक्रम र न्यूनतम तापक्रम औसतभन्दा बढी हुने सम्भावना देखिएकाले पशुचौपायालाई रोग लाग्न नदिन र सम्भावित तनाव कम गर्न, गोठको सरसफाइमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। प्रशस्त मात्रामा सफा र चिसो पिउने पानी उपलब्ध गराउनुहोस्। मध्याह्नको समयमा पशुचौपायाहरूलाई चर्को खुला घाममा नराख्नुहोस्।
- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा मध्याह्नको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियसभन्दा बढी भएमा बिहान ११ बजेदेखि मध्याह्न ४ बजेसम्मको समयमा दाना नखुवाउनुहोस्। प्रशस्त मात्रामा सफा र चिसो पिउने पानी उपलब्ध गराउनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा दिउँसो र साँझको समयमा हावाहुरी र चट्याडबाट पशुचौपायालाई जोगाउन मध्याह्नपछि जंगलमा चराउन नलैजानुहोस् वा गोठ बाहिर वा खुला ठाउँमा नबाँध्नुहोस्। यस्ता घटनामा परी पशुचौपायाको मृत्युबाट हुने आर्थिक क्षती कम गर्न पशुबीमा गर्नुहोस्।
- हाल पानीको तापक्रम बढ्ने क्रममा रहेकोले माछापोखरीमा प्राकृतिक आहारा र अक्सिजनको आपूर्ति बढाउन मलको व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- सुख्खायाममा खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ/फार्म संरचनाहरू वरपर आगो लाग्नबाट जोगाउन २-३ मिटर चौडाइमा घाँसपात, पात पतिगर हटाइ अग्नि नियन्त्रण रेखा बनाउनुहोस्।
- मौसम सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि पैसा नलाग्ने जल तथा मौसम विज्ञान विभागको फोन नम्बर ११५५ मा फोन गर्नुहोस्।
- कृषि र पशु सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि पैसा नलाग्ने नार्कको फोन नम्बर ११३५ मा हरेक शुक्रवार साँझ ४ देखि ६ बजेसम्म फोन गर्नुहोस्।

गत हप्ता (२२-२८ फागुन, २०८२) को मौसमी सारांश

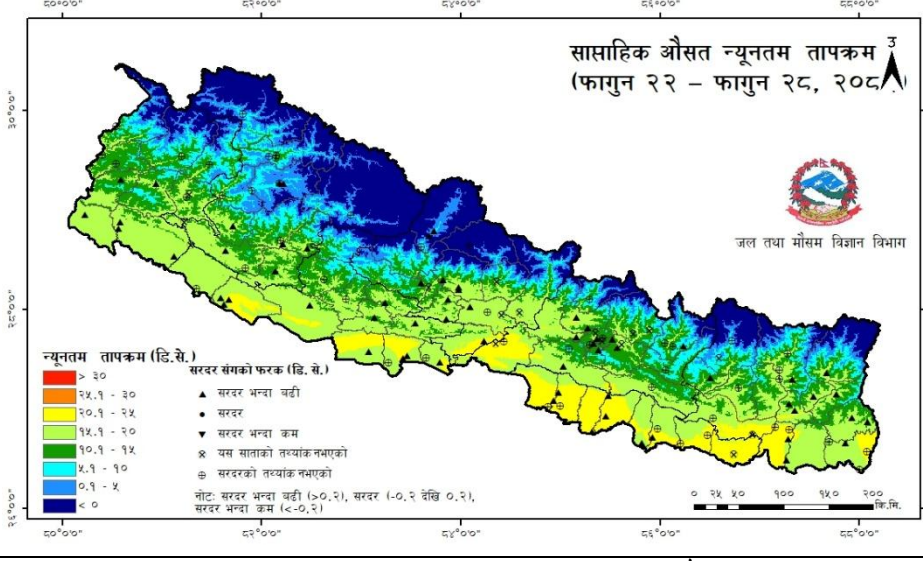
सासाहिक कुल वर्षा: गत साता १०२ वटा मौसम केन्द्रहरूमा मापन गरिएको सासाहिक कुल वर्षाको तथ्यांक अनुसार देशका केही केन्द्रहरूमा हल्कोदेखि मध्यम वर्षा मापन भएको छ। कोशी प्रदेश, बागमती प्रदेश, गण्डकी प्रदेश र कर्णाली प्रदेशका हिमाली भूभागमा तथा लुम्बिनी प्रदेश र सुदूरपश्चिम प्रदेशका थोरै केन्द्रहरूमा वर्षा मापन भएको छ। विशेषगरी कोशी प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशका एक-दुई केन्द्रहरूमा २५.० मि.मि. भन्दा बढी सासाहिक कुल वर्षा मापन भएको छ। वर्षा मापन भएका केही केन्द्रहरूमा सरदर भन्दा बढी वर्षा मापन भएको छ। सबैभन्दा बढी लुम्बिनी प्रदेशको नवलपरासी जिल्लामा रहेको सेमरी केन्द्रमा ६६.० मि.मि. सासाहिक कुल वर्षा मापन भएको छ।

नक्सको पृष्ठभूमिमा देखाइएको रंगले सासाहिक कुल वर्षा जनाउँछ। त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको वर्षालाई सासाहिक सरदर वर्षासँगको तुलनात्मक तथ्यांकमा देखाउँछ।

सासाहिक अधिकतम तापक्रम: गत साता ११४ वटा मौसम केन्द्रहरूमा मापन गरिएको सासाहिक औसत अधिकतम तापक्रमको तथ्यांक अनुसार देशका अधिकांश केन्द्रहरूमा सरदरभन्दा बढी तापक्रम मापन भएको छ। तराईका अधिकांश केन्द्रहरूमा ३०.० डि.से भन्दा बढी सासाहिक औसत अधिकतम तापक्रम मापन गरिएको छ। मधेश प्रदेशको पर्सा जिल्लामा रहेको विरगन्ज केन्द्रमा सबैभन्दा बढी ३२.८ डि.से. सासाहिक औसत अधिकतम तापक्रम मापन गरिएको छ।

नक्सको पृष्ठभूमिमा देखाइएको रंगले सासाहिक औसत अधिकतम तापक्रम (डि.से.) जनाउँछ। त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रमलाई सासाहिक सरदर तापक्रमसँगको फरकमा देखाउँछ।

सासाहिक न्यूनतम तापक्रम: गत साता ११२ वटा मौसम केन्द्रहरूमा मापन गरिएको हप्ताभरिको औसत न्यूनतम तापक्रमको तथ्यांक अनुसार देशका अधिकांश केन्द्रहरूमा सरदर भन्दा बढी तापक्रम मापन भएको छ। मधेश प्रदेशका तराईका अधिकांश स्थानहरूमा र कोशी प्रदेश, गण्डकी प्रदेश, लुम्बिनी प्रदेशका थोरै केन्द्रहरूमा २०.० डि.से भन्दा बढी तथा अन्य तराईका अधिकांश स्थानहरूमा १५.० डि.से. भन्दा बढी सासाहिक औसत न्यूनतम तापक्रम मापन गरिएको छ। गण्डकी प्रदेशको मनाङ जिल्लामा रहेको हुम्दे केन्द्रमा सबैभन्दा कम -०.४ डि.से. सासाहिक औसत न्यूनतम तापक्रम मापन भएको छ।

नक्सको पृष्ठभूमिमा देखाइएको रंगले सासाहिक औसत तापक्रम (डि.से.) जनाउँछ। त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रमलाई सासाहिक सरदर तापक्रमसँगको फरकमा देखाउँछ।

नोट: (क) सरदर वर्षा भन्नाले सन् १९९१ देखि २०२० सम्मको सम्बन्धित हप्ताको औसतमा १० प्रतिशत भन्दा कमदेखि १० प्रतिशत भन्दा बढीको वर्षालाई जनाउँछ।
 (ख) सरदर अधिकतम/न्यूनतम तापक्रम भन्नाले सन् १९९१ देखि २०२० सम्मको सम्बन्धित हप्ताको औसतमा ०.२ डि.से. भन्दा कम देखि ०.२ डि.से. भन्दा बढीको तापक्रमलाई जनाउँछ।
 (ग) वर्षा र न्यूनतम तापक्रमको अवधि गत साताको शुक्रवार देखि बिहीवारसम्म र अधिकतम तापक्रमको अवधि गत साताको बिहीवारदेखि बुधवारसम्मको तथ्यांकलाई लिएर नक्सा तयार गरिएको छ।

	पहाड	हल्का/मध्यम वर्षा/वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	साताको मध्य र अन्त्यमा साधारणतया बादल, सुरुमा आंशिक बादल	मेघगर्जन/चट्याड, हावाहुरी	साताको सुरु र अन्त्यमा एक-दुई स्थानमा, मध्यमा थोरै स्थानहरूमा मेघगर्जन/चट्याड, हावाहुरी सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना
सुदूरपश्चिम प्रदेश	हिमाल/उच्च पहाड	हल्का/मध्यम वर्षा/हिमपात	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिकदेखि साधारणतया बादल		साताको सुरुमा एक-दुई स्थानमा, मध्य र अन्त्यमा थोरै स्थानहरूमा, हल्कादेखि मध्यम हिमपात/ वर्षाको सम्भावना
	पहाड	हल्का/मध्यम वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/चट्याड, हावाहुरी	साताको सुरु र मध्यमा एक-दुई स्थानमा, अन्त्यमा थोरै स्थानहरूमा मेघगर्जन/चट्याड, हावाहुरी सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना
	तराई	हल्का वर्षा	हल्का बढ्ने	हल्का बढ्ने	आंशिकदेखि साधारणतया बादल	मेघगर्जन/चट्याड, हावाहुरी	साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा हल्का वर्षाको सम्भावना

नोट: साताको सुरुले शुक्रबार र शनिबार, साताको मध्यले आइतबार, सोमबार र मंगलबार तथा साताको अन्त्यले बुधबार र बिहीबारलाई जनाउँछ। मौसम पूर्वानुमान सम्बन्धी विस्तृत जानकारीको लागि हरेक दिन बिहान ६ बजे र बेलुका ६ बजे अध्यावधिक हुने महाशाखाको वेबसाइट <http://www.dhm.gov.np/mfd> हेर्नुहोस्।

कृषि सल्लाह

खाद्यान्नबाली

- प्रि-मनसुनको समयमा मध्याह्नपछि चट्याडको सम्भावना बढी हुने भएकाले सम्भावित जोखिमबाट जोगिन कृषि कर्म/पशुपालन गर्दा विशेष सावधानी अपनाउनुहोस्।
- देशका विभिन्न स्थानहरूमा भएको भारी वर्षा तथा हावाहुरीले गहुँ, मुसुरो, केरा तथा तरकारी बालीहरूमा असर पारेको छ। यसबाट हुनसक्ने थप क्षति न्यूनीकरणका लागि पानी जमेको भए निकासको उचित प्रबन्ध गर्नुहोस्।
- चैते धान रोप्ने जग्गामा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदबाट अध्यावधिक गरिएको सिफारिस मात्रा (अनुसूची-२) अनुसारको मलखाद प्रयोग गरी बेर्ना रोप्नुहोस्।
- जुम्ला लगायतका उच्च पहाडी क्षेत्रमा बर्खे धानको ब्याड राखे समय भएकोले लेकाली धान-१, लेकाली धान-३, चन्दननाथ-१ र चन्दननाथ-३ मध्ये उपलब्ध जातको बीउ २.५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले बीउ व्यवस्था गर्नुहोस्।
- वसन्ते (चैते) मकैका सिफारिस जातहरू अरुण-१, अरुण-२, अरुण-३, अरुण-४, अरुण-६, रामपुर हाइब्रिड-१० र रामपुर हाइब्रिड-१२ रोप्नुहोस्। जग्गाको अन्तिम तयारी गर्दा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदबाट सिफारिस मात्रा (अनुसूची-३) अनुसारको मलखाद प्रयोग गर्नुहोस्।
- हाल गहुँमा सिन्दुरे रोग बढ्न अनुकूल वातावरण भएकोले तराई तथा पहाडी जिल्लाहरूमा यो रोग फैलिरहेको छ। रोग लागेका पात छोएपछि औँलामा पहेंलो वा खैरो रंगको ढुसीको जीवाणु टाँसिन्छ। रोग देखिएमा प्रोपिकोनाजोल १ एमएल वा ट्याबुकोनाजोल ५०% र ट्राइफ्लोक्सिस्ट्रोबिन २५% मिश्रित ढुसीनाशक विषादी ०.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले १०-१२ दिनको फरकमा मौसमको अवस्था हेरी आवश्यकता अनुसार २-३ पटकसम्म पातहरू भिजेगरी छर्कनुहोस्।

चित्र: गहुँको पातमा लागेको पहेंलो सिन्दुरे रोग

चित्र: गहुँको पातमा खैरो सिन्दुरे रोग

- कोशी, मधेश, बागमती र गण्डकी प्रदेशमा साताको सुरु र मध्यमा तथा लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा साताको मध्यमा एक-दुई स्थानमा मेघगर्जन/चट्याड सहित हल्का/मध्यम वर्षाको सम्भावना रहेकोले पाकेको तोरीबाली मौसमको अवस्था हेरी भित्र्याउनुहोस्। साथै उखेलेर खुला ठाउँमा नराख्नुहोस्।
- गहुँ, अरहर, मुसुरो, चना, केराउ लगायत अन्य बालीहरूमा लाही कीराले नोक्सान गरेको देखिएमा फ्लोनिकामिड ५० डब्लुजी, ०.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले अथवा निटेनपाइराम १०% एसएल, ०.५ एमएल प्रतिलिटर पानीमा घोलेर मौसमको अवस्था हेरी सात दिनको फरकमा २-३ पटक दिउँसो ३ बजेपछि छर्नुहोस्।
- अरहर बालीको कोसामा लाग्ने गवारो कीरा १-२ प्रति कठ्ठाको दरले हेली ल्युरयुक्त फेरोमोन पासो राखी अनुगमन गर्नुहोस्। कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम सख्खर प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एनपिभी) २५० LE को १.५ एमएल अथवा व्याक्टेरियाजन्य (बी.टी) Bt ३ ग्राम प्रति लिटर अथवा इमामेक्विटन बेन्जोएट ५ % एसजी ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बोट भिज्नेगरी साँझको समयमा छर्नुहोस्।

फलफूल बाली

- यस समयमा फूल फुल्ने फलफूलहरू जस्तै- कागती, लिची, आँप बालीहरूमा मौरी तथा अन्य कीराहरूले परागसेचन गर्ने भएकोले यिनीहरूको भ्रमणलाई प्रोत्साहन गर्न विषादी नछर्नुहोस्। विषादी छर्कनै पर्ने भएमा कृषि प्राविधिकको सल्लाह लिनुहोस्।
- सबै प्रकारका फलफूल बगैँचामा आवश्यकता अनुसार सिँचाइ गर्नुहोस्। सिँचाइ सुविधा नभएमा स्याउला, घाँसपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राखी चिस्यान कायम राख्नुहोस्।
- केरा रोप्ने उपयुक्त समय भएकोले बेर्नालाई कार्बेन्डाजिमयुक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाइ बनाइएको घोलमा २०-२५ मिनेटसम्म डुबाइ बाहिर निकालेर कम्तीमा ३० मिनेटसम्म छायामा राखी ओभानो भएपछि रोप्नुहोस्। बेर्ना रोपिसकेपछि उक्त घोलले फेद वरिपरि भिजाउनुहोस् / ड्रेन्चिड गर्नुहोस्।
- केराको बोट ओइलाउने रोग अन्यत्र फैलन नदिनको लागि निम्नानुसारको सावधानी अपनाउनुहोस्:
  - केरा लगाउँदा सकेसम्म तन्तु प्रजनन प्रविधिबाट प्रसारित, रोग रहित स्वस्थ विरुवा लगाउनुहोस्।
  - यो रोग माटो, पानी, कृषि औजार उपकरण र संक्रमित विरुवा एवं विरुवाजन्य वस्तुहरूबाट फैलन सक्ने भएकाले शंकास्पद केरा बारीमा जाँदा जुता, चप्पललाई सुज कभर वा प्लास्टिकले ढाकेर मात्र जाने र केराबारीबाट निस्कनुपूर्व सुरक्षित रूपमा व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
  - केराबारीमा प्रयोग हुने औजार, उपकरणलाई १ प्रतिशत सोडियम हाइपोक्लोराइट वा १० प्रतिशत ब्लिचमा उपचार गरेर मात्र अर्को फिल्डमा प्रयोग गर्नुहोस्।
  - केरा तथा केराका विरुवा तथा विरुवाजन्य वस्तुहरू ओसारपसार गर्ने ढुवानीको साधनहरू रोग देखिएका केराबारीभित्र प्रवेश गर्न नदिनुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा हावाहुरीले पसाएको केराको बोट ढलन नदिन आवश्यक टेको दिनुहोस्।
- केराको गवारो (Rhizome weevil) कीरा व्यवस्थापनका लागि केरा काटिसकेपछि थामलाई हटाउनुहोस् र बगैँचालाई सरसफाइ गर्नुहोस्। कीरालाई पासोमा आकर्षित गरी नष्ट गर्नुहोस्।
- यस सिजनमा पसाएको केराको काइयो छुट्टिसकेको अवस्थामा घरीको १५ सेमी तलबाट बुझो हटाउनुहोस्।
- केरामा पोटासियमको कमी भएमा पुराना पातको टुप्पो पहेंलो हुने तथा भित्रै बांगिएर मर्ने (Chlorosis), बोटको आँखला छोटो भइ होचो हुने तथा केराको काइयो छोटो, पातलो, फलको आकार विभिन्न हुनाले प्रत्येक बोटमा वर्षैपिच्छे ४०० ग्राम म्युरेट अफ पोटास राख्नुहोस्।
- ड्रागन फ्रुटमा डाँठ तथा फल कुहिने रोगको व्यवस्थापनका लागि रोगी डाँठहरू काँटछाँट गरिसकेपछि ती डाँठहरूमा कपरयुक्त विषादीको लेप लगाउनुहोस्। रोगी डाँठहरूमा प्रोपिकोनाजोल १ एमएल प्रतिलिटर पानीको दरले १०-१४ दिनको फरकमा सम्पूर्ण डाँठ भिज्नेगरी छर्नुहोस्।

चित्र: ड्रागन फ्रुटमा डाँठ तथा फल कुहिने रोग

कफीबाली

- राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट वा गोठेमल ५ केजी, तोरीको पीना ०.५-१ केजी, र कृषि चुन २०० ग्राम प्रतिबोटका दरले काण्डबाट १ फिट टाढा हाँगा पुगेसम्म (Crop canopy area) आधार मानी बोटको वरिपरि हाल्नुहोस्।
- बगैँचामा सेतो गबारोको वयस्कले फुल पार्ने समय भएकाले मदाने पासोद्वारा नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। गबारो प्रभावित हाँगाहरूलाई नष्ट गर्नुहोस्।
- कफी बालीमा सिन्दुरे रोग देखिएमा रोग लागेका हाँगा तथा पातहरू काटेर जलाउनुहोस्। १% ले तयार पारिएको बोर्दो मिश्रणले रोगी बोटको तल्लो र माथिल्लो सम्पूर्ण पातहरू भिजेगरी छर्कनुहोस्।

चित्र: कफीको सिन्दुरे रोग

तरकारी बाली

- उच्च पहाडमा आलु खेतीका लागि कुफ्रिज्योति, खुमल लक्ष्मी, खुमल सेतो-१, खुमल उज्वल जातका राम्रोसँग हरियो टुसा आएका बीउ रोप्नुहोस्। जग्गा तयारीका समयमा १००० केजी कम्पोष्ट मल तथा १०.९ केजी डिएपी, २.२ केजी युरिया र ५.० केजी म्युरेट अफ पोटास प्रतिरोपनीका दरले माटोमा मिसाउनुहोस्।
- मध्यपहाडमा माघको पहिलो हप्तामा लगाइएको आलुबालीमा आवश्यकता अनुसार सिँचाइ गरिसकेपछि बोटको उचाइ कम्तीमा १०-१५ सेमी भएपछि उकेरा लगाइ ४.४ केजी युरिया प्रतिरोपनीका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- तराई, भित्री मधेश तथा बैसीमा परिपक्व भइसकेको आलुबाली मौसमको अवस्था हेरी खन्नुहोस्। खनेको आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो ठाँउ (१०-१५ डिग्री सेल्सियस तापक्रम) मा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा न्याकमा फिँजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुहोस्। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका राख्नुहोस्। बोक्रा बाक्लो भएको, राम्रोसँग ओभाएको, चोटपटक नलागेको, नकुहिएको र २५ देखि ५० ग्राम तौल भएको निरोगी दानालाई बीउको रूपमा छनोट गर्नुहोस्।
- आलुको भण्डारणमा लाग्ने पुतली (जोताहा कीरा) ले सामान्यतया भण्डारणमा ज्यादा नोक्सानी गर्ने भए तापनि आलु खनिसकेपछि खेतमा नै थुपारेर राख्दा जोताहा कीराको पुतलीले फुल पार्ने र भण्डारणमा नोक्सान गर्ने भएकोले खन्ने बेलामा सावधानी अपनाउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले मध्य पहाडी क्षेत्रमा विभिन्न तरकारी बालीहरू जस्तै- गोलभेंडा, भण्टा, खुर्सानी र भेंडे खुर्सानीको बीउ जमाउनुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने क्रम भएकोले मध्य पहाडी क्षेत्रमा सिमी र बोडी लगाउन लाइन देखि लाइनको दूरी १२० से.मी. र बोटदेखि बोटको दूरी २० से.मी. फरक गरी एउटा प्वालमा २ गेडा बीउ खसाल्नुहोस्।
- लहरे तरकारी बालीहरूको नर्सरी प्लास्टिकको थैलामा राखी गुमोजभिन्न राख्नुहोस्।
- लहरे फर्सी समूहको नर्सरीमा तयार भएका बेर्नाहरू मुख्य प्लटमा सार्नुहोस्।
- लहरे फर्सी समूहका तरकारी बालीका लागि तल उल्लेख गरे बमोजिम दूरीमा खाडल खनी राम्रोसँग पाकेको गोबर मल ५ केजी, हड्डीको धूलो १०० ग्राम, पीना १०० ग्राम, डिएपी ४० ग्राम, पोटास ४० ग्राम र बायोजाइम, जिङ्क, बोरेक्स प्रत्येक ३/३ ग्रामका दरले माटोमा मिसाएर विरुवा लगाउनुहोस्।

लहरे बालीहरू	लाइनदेखि लाइनको दूरी (मिटर)	बोटदेखि बोटको दूरी (मिटर)
जुकेनी फर्सी (squash)	१	१
काँक्रो	१.२	१
करेला	१.५	१
घिरौंला	२	१
लौका	२	१
मुन्टा खाने फर्सी (४-५ बोट प्रतिखाडल)	२	२

- लहरे बाली (काँक्रो, फर्सी समूह) मा रातो खपटे कीराका लार्भाहरू जमिनको सतहभन्दा अलिकति मुनि बस्ने भएकाले यसको व्यवस्थापनका लागि गोडमेल गर्नुहोस्। कीराले बिहान र बेलुका नोक्सानी पुऱ्याउने भएकाले सम्भव भएसम्म टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। नोक्सानी धेरै भएमा साँझपख साइपरमेथ्रिन (१०% ई.सी.) २ एमएल प्रतिलिटर पानीमा मिसाएर माटो र बोट भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।

चित्र: रातो खपटे कीरा

- बीउ उत्पादनका लागि रोपिएको मुला, रायो र काउली बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया पात थोप्ले र पात डडुवा रोगको नियमित अनुगमन गर्नुहोस्। रोग लागेको भए रोगी बोटहरूमा मेन्कोजेवयुक्त विषादी २.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले सबै पात भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमाने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकाले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस्। यस्ता कीरा र रोगको व्यवस्थापन गर्न क्रमशः फिप्रोनिल ५% एससी, को ०.५ एमएल र कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लुपी को २ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा घोली नर्सरी ब्याडमा माटो भिज्नेगरी छर्नुहोस्।
- बेर्ना सारेको १५-२० दिन र ४०-४५ दिनमा तरकारी बालीका बोट वरिपरि रिड बनाइ हरेक बोटमा १०-१५ ग्रामका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- काउली समुहको तरकारी बालीहरूमा बन्दाको पुतलीले पातको तल्लो भागमा समूहमा पहेलो रंगको फुल पार्दछ। सुरुको अवस्थाका लार्भाहरूले एकै स्थान बसेर नोक्सानी गर्नेहुँदा यस्ता फुल र लार्भाहरूलाई जम्मा गरी नष्ट गर्नुहोस्। कीराको प्रकोप बढी भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल १८.५ एससी ०.३ मिलि प्रति लिटरको दरले बनाइएको घोल साँझपख कीरा लागेको ठाउँमा भिज्नेगरी छर्कनुहोस्।
- हालको मौसम प्याजमा लाग्ने शीते ढुसीको लागि अनुकूल रहेकोले रोग फैलिन नदिन फोहोरा (Sprinkle) सिँचाइ नगर्नुहोस्। प्रकोप देखिएमा रोग व्यवस्थापनको लागि रोगी पातहरू हटाइ मेन्कोजेव वा मेटाल्याकजिलयुक्त विषादी २ ग्राम प्रतिलिटर पानीको दरले पातहरू राम्ररी भिज्नेगरी हप्ता दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म छर्कनुहोस्।

चित्र: प्याजको शीते ढुसी रोग

- लसुन प्याजको प्याजी डडुवा रोग व्यवस्थापनको लागि रोगग्रस्त सुकेका पातहरू हटाइ मेन्कोजेबयुक्त विषादी २.५ ग्राम वा क्लोरोथालोनिल २ ग्राम प्रतिलिटर पानीका दरले ८-१० दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म सम्पूर्ण बोट भिजेगरी छर्कनुहोस्।
- लसुन र प्याज बालीमा थ्रिप्स कीराले कलिला पातहरू चुसेर नोक्सानी पुऱ्याउने हुँदा कीराको अनुगमन गर्न प्रतिरोपनी २ वटा नीलो स्टिकी

चित्र: लसुन र प्याज बालीमा डडुवा रोगको प्रकोप

चित्र: लसुन र प्याज बालीमा थ्रिप्स कीरा

ट्रयाप राखुहोस्। कीराले सुख्खामा नोक्सानी बढी गर्ने हुँदा चिस्यान कायम गर्नुहोस्। कीरा व्यवस्थापनका लागि नीमजन्य विषादी (१००० पिपिएम) ५ एमएल प्रतिलिटर पानीमा अथवा स्पाइनोटेरम ११.७ एससी ०.५ एमएल प्रतिलिटर पानीमा मिसाइ थ्रिप्स लागेको ठाउँ भिजेगरी दिउँसो ३ बजेपछि छर्कनुहोस्।

- भण्टाको डाँठ तथा फलमा लाग्ने गबारो कीरा व्यवस्थापनका लागि गबारोका कारण ओइलाएका मुन्टा, पात तथा फल नष्ट गर्नुहोस्। धेरै नोक्सानी भएमा क्लोरानट्रानिलिप्रोल १८.५% इसी, वा स्पिनोसाड ४५% एससी ०.३ एमएल प्रतिलिटर पानीमा मिसाइ पानी नपरेको बेलामा छर्कनुहोस्।
- गोलभेंडामा पात खन्ने कीरा (*Tuta absoluta*) कीरा लागेको अवस्थामा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (Chlorantraniliprole 18.5 % SC) वा स्पिनोसाड (Spinosad 45% SC) नामक विषादी-१ एम.एल. प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाएर १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग नगरी आलोपालो प्रयोग गर्नुहोस्।
- सिमी तथा बकुल्लामा सिन्दुरे रोग व्यवस्थापनका लागि रोगी पातहरू हटाएर ढुसीनाशक मेन्कोजेबयुक्त विषादी २.५ ग्राम वा प्रोपिकोनाजोल १ एमएल प्रतिलिटर पानीका दरले १०-१२ दिनको फरकमा मौसमको अवस्था हेरी आवश्यकता अनुसार २-३ पटकसम्म सबै पात भिजेगरी छर्कनुहोस्।

चित्र: सिमी तथा बकुल्लाको पातहरूमा लागेको सिन्दुरे रोग

अन्य

- पहाडी भेगका पाखो बारीमा रातो कमिलाको प्रकोप देखिने ठाँउहरूमा निरन्तर ओसिलो रहने गरी सिँचाइको व्यवस्था गर्नुहोस्। नोक्सानी बढी भएमा फिप्रोनिल ५% एससी, ०.५ एमएल प्रतिलिटर पानीमा मिसाएर माटो भिजेगरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- गोठमल वा कम्पोष्ट मललाई खेतवारीमा थुप्रो पारेर वा फिँजाएर राख्दा नाइट्रोजन तत्व नोक्सान हुने भएकाले खुला नछोडी लगत्तै जमिन जोतेर माटोमा मिलाउनुहोस्।
- बालीनालीमा रासायनिक विषादीको प्रयोग गर्दा सकेसम्म हरियो र नीलो लेबल भएको विषादी प्राविधिकको सल्लाह अनुसार प्रयोग गर्नुहोस्। दिउँसो तीन बजेपछि धेरै हावा नचलेको र पानी नपरेको बेला विषादी छर्कनुहोस्। विषादी छर्कने बेलामा सुरक्षाका पहिरनहरू (मास्क, पञ्जा, चस्मा, बुट र एप्रोन) लगाउनुहोस्। विषादी छर्कदै अघि बढ्नु हुँदैन, पछि सर्दै आउनुहोस्। यसबारे विस्तृत जानकारी अनुसूची-४ मा दिइएको छ।

- नर्सरी/ब्याड तयार गर्नुअघि माटोको निर्मलीकरण सौर्य उपचार (अनुसूची-५) विधिबाट गर्नुहोस्।
- उखु बाली लगाउने समय भएकोले उखुमा ढुसीबाट लाग्ने रातो सडन रोग लाग्न नदिन उखु रोप्नुअघि बीउ उखुका आँख्लाहरूलाई २ % कार्बेन्डाजिमयुक्त विषादीको घोलमा २५-३० मिनेटसम्म डुबाएर ओभानो भइसकेपछि मात्र उखु रोप्नुहोस्।
- उखुका सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू- जीतपुर-६, जीतपुर-८, जीतपुर-९ मध्ये उपलब्ध जातको गुणस्तरीय बीउ (तीन आँखा भएका १५०-२०० केजी प्रतिकट्टा बीउका दरले) उपचार गरी रोप्नुहोस्। जग्गा तयारीको बेलामा ३४० केजी कम्पोस्ट वा गोबरमल ३.७४ केजी युरिया, ४.३५ केजी डीएपी, २.२२ केजी म्युरेट अफ पोटास प्रतिकट्टाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- मंसिर महिनामा लगाइएको उखुबालीमा सिँचाइ पश्चात चिस्यानको अवस्था हेरी ३.६ केजी युरिया प्रतिकट्टाका दरले दोस्रो टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्। हाल मौरीको लागि उपयुक्त मौसम भएकोले घरको नियमित निरीक्षण गरी आधार चाकाहरू साथै सुपर (तल्ला) थप्ने व्यवस्था गर्नुहोस्। साथै घरको संख्या बढाउनु छ भने रानुको उपयुक्त व्यवस्था गरी मौरी गोला विभाजन गर्नुहोस्।

चित्र: उखुबालीमा रातो सडन रोग

पशुपालन

गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा

- यस साता अधिकतम तापक्रम र न्यूनतम तापक्रम औसतभन्दा बढी हुने सम्भावना देखिएकाले पशुचौपायालाई रोग लाग्न नदिन र सम्भावित तनाव कम गर्न, गोठको सरसफाइमा विशेष ध्यान दिनुहोस्। प्रशस्त मात्रामा सफा र चिसो पिउने पानी उपलब्ध गराउनुहोस्। मध्याह्नको समयमा पशुचौपायाहरूलाई चर्को खुला घाममा नराख्नुहोस्।
- प्रि-मनसुनको समयमा दिउँसो र साँझको समयमा हावाहुरी र चट्याङ्गबाट पशुचौपायालाई जोगाउन मध्याह्नपछि जंगलमा चराउन नलैजानुहोस् वा गोठ बाहिर नराख्नुहोस्। यस्ता घटनामा परी पशुचौपायाको मृत्युबाट हुने आर्थिक क्षती कम गर्न पशुबीमा गर्नुहोस्। थप जानकारीको लागि अनुसूची-६ हेर्नुहोस्।
- हाल महामारीको रूपमा देखा परेको खोरेत रोग रोकथामका लागि पशुहरूमा ३ महिना उमेर पुगेपछि पहिलोपटक र त्यसको १ महिनापछि फेरि बुष्टर खोप लगाउनुहोस्। त्यसपछि प्रत्येक ६ महिनामा खोप दोहोर्‍याउनुहोस्। रोग देखा परेमा पशु प्राविधिकहरूको सल्लाहमा उपचार गर्नुहोस्।
- हरेक १५ दिनको फरकमा क्यालिफर्निया मास्टाइटिस टेष्ट रिएजेन्टको झोल (CMT Reagent) प्रयोग गरी दूध जाँच गर्नुहोस्। CMT झोल र दूध बराबर मात्रामा मिसाउँदा लेदो वा सिंगान जस्तो लेग्रा बन्यो भने थुनेलो छ भन्ने बुझ्नुहोस्। यस्तो खराब थुनको दूध निसंक्रमण गरिएको शिशामा राखी जीवाणु कल्चरका लागि प्रयोगशालामा लैजानुहोस्। परीक्षणको नतिजा अनुसार औषधीहरू प्रयोग गर्नुहोस्।
- ब्याउने तथा भर्खर ब्याएका पशुचौपायालाई नियमितभन्दा पोषिलो आहार दिनुहोस्। हिउँदमा हे, साइलेज वा कम्तीमा ४ घण्टा ओइलाइएको जै, बर्सिम वा भेच खुवाउनुहोस्। ठूला पशु (गाई, भैसी) लाई हरेक दिन १०-१५ ग्राम नून र ५० ग्राम खनिज मिश्रण तथा साना (बाच्छा-बाच्छी, पाडा-पाडी तथा भेडा, बाख्रा) लाई त्यसको आधा मात्रामा नून र खनिज मिश्रण दिनुहोस्। छ महिनाभन्दा

माथिका पशुचौपायालाई मात्र ४% युरियाले उपचार गरिएको पराल खुवाउनुका साथै युरिया मोलासेस मिन्नरल ब्लक (UMMB) चाट्न दिनुहोस्। यसबारे विस्तृत जानकारी अनुसूची-७ मा दिइएको छ।

कुखुरा, हाँस, बंगुर

- आगामी साता तराईका जिल्लाहरूमा मध्याह्नको तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियसभन्दा बढी भएमा बिहान एघार बजेदेखि मध्याह्न चार बजेसम्मको समयमा दाना नखुवाउनुहोस्। प्रशस्त मात्रामा सफा र चिसो पिउने पानी खुवाउनुहोस्।
- गाउँघरमा खुला रूपमा छाडेर पालिएका कुखुराहरूलाई आन्तरिक परजीवी विरुद्ध फेन्बेन्डाजोल, १ एमजी प्रतिकेजी शारीरिक तौलअनुसार दिनको एकपटक ५ दिनसम्म खुवाउनुहोस्। त्यसपछि रानीखेत रोग विरुद्ध खोप नलगाएको भए वा अन्तिमपटक खोप लगाएको १०-१२ हप्ताभन्दा बढी भएको भए Thermostable ND 1-2 खोप प्रयोग गर्नुहोस्।
- हाल सुँगुर/बंगुरहरूमा अफ्रिकन स्वाइन फिभरको जोखिम रहेकाले फार्महरूमा जैविक सुरक्षाका विधिहरू (अनुसूची-८) अपनाउनुहोस्। यी रोगका लक्षण देखिएमा नजिकैको पशु सेवा कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस्।

मत्स्यपालन

- पानीको तापक्रम बढ्ने क्रममा रहेकोले माछापोखरीमा प्राकृतिक आहारा र अक्सिजनको आपूर्ति बढाउन अनुसूची-९ बमोजिम मलको व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- लामो समयको अन्तरालपछि भएको वर्षाले पानीका स्रोतमा पात-पतिंगर र फोहरहरू मिसिइ ट्राउट फार्ममा लिएको पानीमा संक्रमण हुनसक्छ। यसले माछामा रोगहरू देखापर्न सक्ने हुँदा रेस्वेलाई ३% को नुन पानीले सफा गर्नुहोस्। रोगको शंका लागेमा पहिचान र उपचारको लागि नजिकको पशु चिकित्सकसँग सम्पर्क गर्नुहोस्।
- मध्याह्नसम्म रहने हुस्सु/कुहिरोले माछापोखरीमा घुलित अक्सिजनको कमीबाट हुने क्षति कम गर्न प्रतिहेक्टर जलाशयमा घाम नलागेसम्म ०.७५ के.भि.ए. क्षमताको तीनवटा एरेटर (Aerator) को प्रयोग गर्नुहोस्। घाम लागेपछि मात्र दाना दिनुहोस्।
- प्रजननका लागि छुट्ट्याइएका कमन कार्पका भाले र पोथी माछाहरूलाई फरक-फरक पोखरीमा राखी जम्मा तौलको ३-४ प्रतिशतका दरले २८-३० प्रतिशत प्रोटीन भएको दाना दिनुहोस्।
- माउ माछामा विकसित भइरहेका अण्डालाई आवश्यक पर्ने पोषण पुऱ्याउन हप्ता दिनको अन्तरमा प्रति केजी दानामा भिटामिन सी (Vitamin C) ०.५ केजी र भिटामिन ई (Vitamin E) २५०० एमजी मिसाएर खुवाउनुहोस्।
- अहिले कमन कार्प माछाको प्रजनन समय हो। यस समयमा प्रजननका लागि छानिएका तयार माउहरूबाट हरेक हप्ता १ पोथी बराबर २ भालेको अनुपातमा छनौट गरी काकाबन भएको प्रजनन पोखरीमा राख्नुहोस्।
- कमन कार्प माछाको भुरा राख्ने पोखरी तयारीका लागि झारपात र जंगली माछा हटाइ खनजोत गरी ३-४ दिनसम्म सुकाउनुहोस्। सुकाएको पोखरीमा घर पोत्ने चुना ३००-४०० केजी र कुखुराको मल १३५-२०० केजी वा गाईको मल २००-२६५ केजी प्रतिबिघाका दरले हाल्नुहोस्। चुना र मल राखेको ३-५ दिनपछि एक मिटरसम्म मूल वा बोरिडको पानी जालीबाट छानेर भर्नुहोस्।
- चैत-बैशाख महिनामा सिल्भर र बिग हेड कार्पको प्रजननको समय भएकोले अहिलेदेखि नै १२००-१५०० माउ माछा प्रतिबिघाका दरले छुट्टै पोखरीमा राखी सन्तुलित दाना दिनुहोस्।
- नाभी थैली (Yolk sac) सुकेका एक लाख ह्याचलिडलाई प्रतिदिन अनुसूची-१० अनुसार दानाको झोल बनाइ खुवाउनुहोस्।

चित्र :२ के जी भन्दा धेरै तौल भएका ३ वर्ष माथिका परिपक्व कमन कार्पको माउ माछा

- ग्रास कार्पका छुट्याइएका प्रजननयोग्य माउमाछालाई खुवाउन गहुँ/जौको जमरा राख्नुहोस्। ह्याचरी सञ्चालन गर्ने माछापालकहरूले प्रजनन समयको २-३ महिना अगाडिबाट माउमाछालाई जमरा उमारेर खुवाउनुहोस्।
- यस हसादेखि भुरा राख्ने पोखरीमा पानीको तापक्रम बढ्ने हुँदा व्याक स्वीमर, वाटर स्कर्पियन जस्ता कीराहरूको सक्रियता बढ्न सक्छ। यस्ता कीराहरूको फुल नियन्त्रण गर्न फुल टाँसिने झारपात हटाउनुहोस्। कीराहरू नियन्त्रण गर्न ३ भाग डढेको मोबिल र १ भाग साबुनको मिश्रण पोखरीको सतहमा छर्नुहोस्।
- रेन्बो ट्राउट माछाका भुराहरूलाई ग्रेडिड गर्नुका साथै तिनको स्वास्थ्य अनुगमन गर्नुहोस्। भुराहरूले फनफनी घुम्ने लक्षण देखाएमा प्रतिकेजी दानामा २५ एमजी अल्बेन्डाजोल मिसाइ एक हसासम्म दिनुहोस्।

चित्र: गहुँ/जौ को जमरा

घाँसेबाली

- सुख्खायाममा खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ/फार्म संरचनाहरू वरपर आगो लाग्नबाट जोगाउन २-३ मिटर चौडाइमा घाँसपात, पात पतिगर हटाइ अग्नि नियन्त्रण रेखा (Fire line) बनाउनुहोस्।
- जै, बर्सिम र भेच पहिलो पटक काटेको ३० देखि ३५ दिनपछि घाँसको लागि दोस्रो पटक काट्नुहोस्। त्यसपछि सिँचाइ गरी १.२ केजी युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- नेपियर जस्ता बहुवर्षीय घाँसहरूमा सिँचाइ गर्नुहोस्। त्यसपछि प्रतिकठ्ठा १.२ केजीका दरले युरियाको टपड्रेस गर्नुहोस्।
- किम्बु, बैस जस्ता डाले घाँसहरूको कटिड नर्सरीमा राख्नुहोस्।
- बीउका लागि लगाइएका टियोसेन्टी (मकैचरी) को दुई तिहाइ जति घोगा पाकेपछि टिप्नुहोस्।

कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन तयारी गर्ने विशेषज्ञ समूह

क्र.सं	नाम थर	कार्यक्षेत्र	कार्यालय	इ-मेल	सम्पर्क फोन
१	डा. तुलसी प्रसाद पौडेल	पशु आहारा	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	harmfree@gmail.com	९८५१११४२७८
२	डा. प्रदिप साह	बाली विज्ञान	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	pradeep75shah@gmail.com	९८४५०५१८९७
३	सूर्य प्रसाद बराल	वागवानी	राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्र, कीर्तिपुर	spbaral23@gmail.com	९८४१५४८२८४
४	राजेन्द्र कुमार भट्टराई	बाली विज्ञान	राष्ट्रिय बाली विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	rkbhattarai@gmail.com	९८४३४७२७०
५	चेतना मानन्धर	बाली रोग	राष्ट्रिय बाली रोग विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	chetana.manandhar@gmail.com	९८४१६२४१८९
६	सुदीप कुमार उपाध्याय	कीट विज्ञान	राष्ट्रिय कीट विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	sudeppdl@gmail.com	९८४२४३७१५३
७	डा. नारायण पौडेल	पशु स्वास्थ्य	राष्ट्रिय पशु स्वास्थ्य अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	narayan.paudyal@narc.gov.np	९८६३३३५०४६
८	नविन गोपाल प्रधान	वागवानी	राष्ट्रिय वागवानी अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	navin.pradhan@gmail.com	९८५११००८२०
९	डा. हरेराम देवकोटा	मत्स्य विज्ञान	राष्ट्रिय वाह्य अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	hdevkota6@gmail.com	९८५६०३३५८०
१०	मुक्तिनाथ झा	कृषि इन्जिनियरिङ्ग	राष्ट्रिय कृषि इन्जिनियरिङ्ग अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	jha_mukti@yahoo.com	९८६३३८२२५४
११	डा. मुकुन्द भट्टराई	रैथाने बाली	राष्ट्रिय कृषि आनुवंशिक श्रोत केन्द्र (जीन बैंक)	bhattaraimukunda2@gmail.com	९८५१२२८४८६
१२	डा. रुपा वास्तोला	पशु आहारा	राष्ट्रिय पशु आहारा अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	bastola_rupa@yahoo.com	९८४१३१९८३९
१३	कुमार मणी दाहाल	वागवानी	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	kumarmanidahal@gmail.com	९८५१२२२९५५
१४	रामेश्वर रिमाल	कृषि-मौसम	राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार	rameshwarrimal@gmail.com	९८५१०४४१३०
१५	डा. संजिव पंडित	पशु स्वास्थ्य	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण केन्द्र, हरिहरभवन, ललितपुर	panditsanjiv2046@gmail.com	९८४५३२९५४२
१६	चुरामणि भुसाल	मत्स्य विज्ञान	राष्ट्रिय मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र, गोदावरी	bhusalchuramani12@gmail.com	९८४५६३०४६९
१७	अशोक बखरेल	कृषि-मौसम	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, बबरमहल, काठमाडौं	bidhya159@gmail.com	९८४१७७०६५९
१८	रोजन लामिछाने	मौसम पूर्वानुमान	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, गौचर, त्रि.अ.वि.	mfddhm@gmail.com	०१-४११३१९९

अनुसूची-१: नेपालको मौसम पूर्वानुमानमा प्रयोग हुने शब्दावली

Terms used in Weather Forecasting in Nepal

बादलको अवस्था (Cloud condition)	सफा (Fair)	No clouds in the sky		
	मुख्यतया सफा (Mainly fair)	1/8 to 2/8 (25%) sky covered by cloud		
	आंशिक बदली (Partly cloudy)	3/8 (26%) to 4/8 (50%) sky covered by cloud		
	साधारणतया बदली (Generally cloudy)	5/8 (51%) to 6/8 (75%) sky covered by cloud		
	अधिकांश बदली (Mostly cloudy)	6/8 (76%) to 7/8 (88%) sky covered by cloud		
	पूर्ण बदली (Cloudy)	8/8 (100%) or all sky covered by cloud		
वर्षाको प्रकृति (Nature of Rain)	Temporary or Brief (क्षणिक वर्षा)		Weather phenomena occur for short span of time usually less than two hours	
	Continuous (लगातारको वर्षा)		Weather phenomena occurring regularly and more often throughout the time duration	
	Intermittent (रोकिँदै हुने वर्षा)		Rain occurring and reoccurring at certain intervals	
	Widespread (व्यापक वर्षा)		Weather phenomena extensively throughout an area during specified time duration	
वर्षाको संभाव्यता र यसको क्षेत्र (Rainfall probability in percentage and its coverage)	<10%	None used	Isolated	at one or two places (एक-दुई स्थानमा)
	10-30%	Slight Chance	Widely Scattered	at few places (थोरै स्थानमा)
	30-50%	Chance/possible	Scattered	at some places (केही स्थानमा)
	50-80%	Likely	Fairly widespread	at many places (धेरै स्थानमा)
	>80%	More likely	Widespread	at most places (अधिकांश स्थानमा)
<p>संभावित वर्षाको मात्रा (%) = आंकलन X क्षेत्र, जहाँ आंकलन भन्नाले कुनै स्थानमा वर्षा हुन सक्ने सम्भावना (%) जनाउँदछ भने क्षेत्र भन्नाले तोकिएको स्थानको वर्षा हुन सक्ने संभावित भू-भाग (%) जनाउँदछ। उदाहरणका लागि कुनै स्थानको ८०% क्षेत्रमा ५०% वर्षाको आंकलन गरेको अवस्थामा सो स्थानको संभावित वर्षाको मात्रा (%) = ०.५ X ०.८ = ४०% हुन आउँछ।</p>				
वर्षाको मात्रा (Rainfall amount based on total accumulated rainfall during 24 hrs.)	Light rain (हल्का वर्षा)		less than 10 mm	
	Moderate rain (मध्यम वर्षा)		10 mm or more but less than 50 mm	
	Heavy rain (भारी वर्षा)		50 mm or more but less than 100 mm	
	Very heavy rain (धेरै भारी वर्षा)		100 mm or more but less than 200 mm	
	Extremely heavy rain (अति भारी वर्षा)		200 mm or more	
समयसिमा (Time Period)	Today (आज)		6 AM to 6 PM	
	Morning (बिहान)		6 AM to Noon	
	Afternoon (अपरान्ह)		Noon to 6 PM	
	Late afternoon (अपरान्हको उत्तरार्ध)		3 PM to 6 PM	
	Evening (साँझ)		6 PM to 9 PM	
	Night (राति)		6 PM to 6 AM (Next day)	
<p>श्रोत: मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग</p>				

अनुसूची-२: धानबाली लगाउने समयका लागि आवश्यक मलखादको मात्रा

अवस्था	आवश्यक रासायनिक मल				
	किलोग्राम प्रतिकट्टा			ग्राम प्रतिकट्टा	
	डीएपी	युरिया	म्यूअपो	जिक सल्फेट	बोरेक्स
पूर्वी तराई (झापा, मोरङ र सुनसरी)	२.९	१.८	२.८	४७६	२९०
मध्य तराई (पसदिखि सप्तरीसम्म)	२.९	१.८	२.२	४७६	२९०
पश्चिम तराई (रुपन्देही, कपिलवस्तु र परासी)	२.९	१.८	२.८	४७६	२९०
सुदूरपश्चिम तराई (बाँकेदेखि कञ्चनपुरसम्म)	२.२	१.४	१.७	३१८	२९०
भित्री तराई (चितवन, मकवानपुर र नवलपुर)	२.९	१.९	२.२	३१८	२९०
वर्णशंकर	३.६	२.३	३.३	३१८	२९०
पहाडी भागमा (प्रतिरोपनी)	३.३	२.०	२.५	७१५	४३५

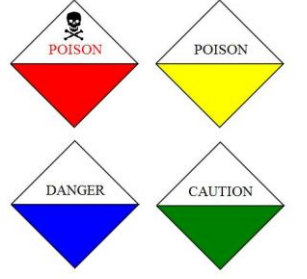
- २०० किलोग्राम प्रतिकट्टा वा ३०० किलोग्राम प्रतिरोपनीका दरले प्रांगारिक मल प्रयोग गर्नुहोस्।

अनुसूची-३: मकैबाली लगाउने समयका लागि आवश्यक मलखादको मात्रा (किलोग्राम प्रतिकट्टा)

अवस्था	खुला सेचित			वर्णशंकर			सबै जातहरूमा (ग्राम प्रतिकट्टा)	
	युरिया	डीएपी	पोटास	युरिया	डीएपी	पोटास	जिक सल्फेट	बोरेक्स
पूर्वी तराई (झापा, मोरङ र सुनसरी)	१.७	४.४	२.२	३.४	४.४	३.३	३१८	४७६
मध्य तराई (पसदिखि सप्तरीसम्म)	१.४	४.४	२.२	२.६	४.४	३.३	३१८	४७६
पश्चिम तराई (रुपन्देही, कपिलवस्तु र परासी)	१.४	४.४	२.२	३.४	४.४	३.३	३१८	४७६
सुदूरपश्चिम तराई (बाँकेदेखि कञ्चनपुरसम्म)	१.४	४.४	२.२	२.६	४.४	३.३	३१८	४७६
भित्री तराई (दाङ, सुर्खेत, चितवन, मकवानपुर, नवलपुर)	१.७	४.४	२.२	३.४	४.४	३.३	३१८	४७६
पहाडी भागमा (प्रतिरोपनी)	२.९	६.५	३.३	४.०	६.५	५.०	४७६	७१४

अनुसूची-४: विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने मुख्य कुराहरू

- सकेसम्म हरियो (◇) र नीलो (◇) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस्।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र म्याद सकिने मिति हेर्नुहोस्।
- सुरक्षित ठाउँमा विषादी राख्नुहोस्।
- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस्।
- विषादी छर्कने बेलामा चस्मा, मास्क, पञ्जा, गमबुट र शरीर ढाकिने कपडा लगाउनुहोस्।
- चर्को घाम लागेको, धेरै हावा चलेको र पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्कनुहोस्। पानी पर्ने सम्भावना भएमा विषादी छर्कनै परे स्टिकर मिसाएर मात्र प्रयोग गर्नुहोस्।
- जुन दिशाबाट हावा आएको छ, त्यही दिशातिर फर्केर कहिल्यै विषादी नछर्कनुहोस्।
- विषादी छर्कँदै अघि बढ्नु हुँदैन, पछि सँदै आउनुहोस्।
- विषादी छरिरहँदा बिचैमा नोजल बन्द भयो भने मुखले फुकेर वा दाँतले टोकेर नोजल खोल्नुहुँदैन।
- विषादीको प्रयोग गरेपछि पुरै शरीर नुहाउनुहोस्। साबुन पानीले हात, खुट्टा नधोई खानेकुरा नखानुहोस्।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बट्टलेर खाल्डोमा पुर्नुहोस्।
- विषादी प्रयोग गर्ने उपकरणहरू (स्प्रेयर) लाई प्रयोग गरिसकेपछि राम्रोसँग सफा गर्नुहोस्।
- विषादी छर्कँदा टाउको दुख्ने वा वाक-वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुला हावामा केहीबेर बस्नुहोस्। विष लागेको शंका लागेमा तुरुन्तै नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा जानुहोस्।
- विषादीको किसिम अनुसार पर्खने अवधि (Waiting period) पूरा नभई कुनै पनि बालीहरू खान र पशुचौपाया, कुखुरा आदिलाई खुवाउन हुँदैन।

अनुसूची ५: माटोको सौर्य उपचार विधि

चैतदेखि जेठ महिनामा नर्सरी राख्ने ठाउँमा माटोमुनि बसेर बालीबिरुवालाई नोक्सानी गर्ने झारपात, जीवाणु, कीटाणुहरूको व्यवस्थापन गर्न पारदर्शी प्लाष्टिकले माटोलाई छोपी घामको मद्दतले माटोको उपचार गर्न यो विधि उपयुक्त मानिन्छ। यसका लागि ब्याड बनाउने ठाउँमा राम्रोसँग खनजोत गरी माटोको डल्ला फुटाई मसिनो पार्ने, झारपात तथा ढुंगालाई हटाउने, आवश्यक पर्ने गोठेमल माटोमा मिलाउने र पानी निकासको लागि कुलेसो बनाउनुहोस्। जमिनको सतहबाट एक बित्ता उठाएर १ मिटर चौडाई र आवश्यकता अनुसार लम्बाई भएको, बिचको भाग केही उठेको र दायाँ बायाँ केही भिरालो भएको ब्याड राख्नुहोस्। माटो सुख्खा छ भने ६ इन्च गहिरो भिज्नेगरी सिचाई गर्नुहोस्। यसरी तयार भएको ब्याडलाई २५०-३०० गेजको प्लाष्टिकले करिब २५ सेमी प्लाष्टिक ब्याड भन्दा बाहिर हुनेगरी माटो कालो नुहन्जेल (करिब ३ हप्ता) छोप्नुहोस्। ब्याड राख्नुभन्दा अगाडी माटोलाई कुटोको सहायताले हल्का चलाउने र करिब ४-५ दिनसम्म चिसो हुन दिई बीउलाई पुरै ब्याडमा एकै दिन छर्नुहोस्। बीउ छरिसकेपछि नउम्रेसम्म छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्। यसरी उपचार गरेको माटो करिब ६ महिनासम्म ब्याडको रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ।

अनुसूची-६: चट्याडबाट पशुचौपायालाई जोगाउन अपनाउनुपर्ने सावधानीहरू

- चरनमा रहेका पशुचौपायालाई गोठ, खोरभित्र लैजानुहोस्।
- ठूला रूखमुनि ओत नलगाउनुहोस्।
- खोलानाला, पोखरी वा बगेको पानी वरपर नलैजानुहोस्।
- बिजुलीको खम्बामा नबाँध्नुहोस्।
- पानी परिरहेको अवस्थामा पशुचौपायालाई अग्लो डाँडा वा फलामका टावर नजिक नलैजानुहोस्।
- खोर, गोठ निर्माण गर्दा चट्याड नियन्त्रक उपकरण (Earthing) जडान गर्नुहोस्।

अनुसूची-७: युरिया उपचार विधि

सुख्खा पराल, छवाली वा नललाई १.५-२ इन्चको लामो टुकामा काटेर त्यसमा ४% (१०० लिटर पानीमा ४ केजी युरिया) को दरले युरियाको झोल बनाइ (१०० केजी परालको लागि ५०-६० लिटर घोलको दरले) मिलाएर छर्नुहोस्। त्यसपछि हातमा प्लाष्टिकको पन्जा लगाई पराल र युरियाको झोल राम्ररी मिसाउनुहोस्। मिसाइएको पराललाई प्लाष्टिकको थैलामा राम्ररी हावा नछिर्ने गरी खाँदुहोस्। प्लाष्टिकको थैला नभएमा जमिनमा खाडल खनी अथवा जमिन माथी पानीमा फोहोर नमिसिने गरी प्लाष्टिक ओछ्याएर राम्ररी खाँदैर प्लाष्टिकले छोपी ४ इन्च बाक्लो माटोले हावा नछिर्ने गरी छोप्नुहोस्। खास गरेर २१ दिनसम्म त्यसलाई राखे र २१ दिनपछि थैलाबाट खुवाउने जति मात्रा निकाली हावामा आधा घण्टा जति फिँजाई पशुचौपायालाई खुवाउनुहोस्। वाखालाई ३००-४०० ग्राम प्रतिदिन र गाई भैसीलाई ५-६ केजी प्रति दिनका दरले खुवाउनुहोस्।

अनुसूची-दः रोग नियन्त्रणमा जैविक सुरक्षा

पशुपन्छीहरूलाई रोगबाट जोगाउने तथा नियन्त्रण गर्नको लागि अपनाइने सर्वोत्तम उपाय नै जैविक सुरक्षा हो। जैविक सुरक्षामा पन्छीलाई अलग राख्ने, ओसार पसार तथा आवतजावतमा नियन्त्रण गर्ने र सरसफाइमा ध्यान दिनु नै मुख्य कार्य हुन यसको लागि निम्न लिखित कुराहरू अवलम्बन गर्नुहोस्। जस्तै:

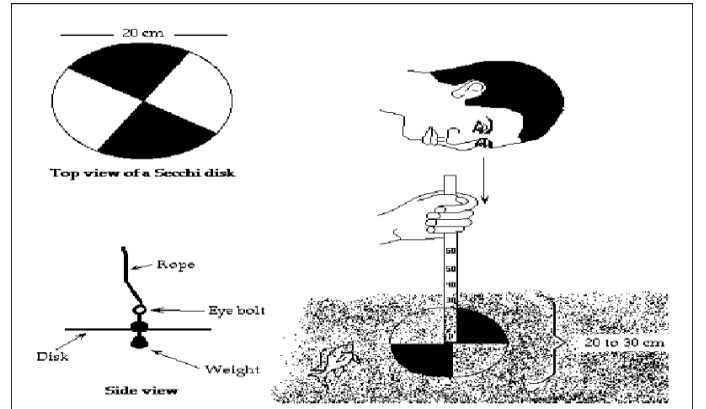
- फार्म परिसरको मुख्य प्रवेशद्वार एउटा मात्रै र बाहिर निस्कन अर्को ढोका पछाडि राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- फार्म परिसरभित्र मुसा र कीरा नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्था गर्नुहोस्। पोल्ट्री दाना र अण्डा राख्ने कोठामा जंगली जनावर, चरा तथा अन्य जनावर पस्न नसक्ने बनाउनुहोस्।
- दाना र अण्डा राख्ने घर सफा र निःसंक्रमण गर्न सकिने खालको प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगन्तुकले फार्मभित्र जानुपर्दा अनुमति लिएर मात्र जान पाउने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- फार्ममा आगन्तुकहरूको तथा गरिने दैनिक गतिविधिको पूर्ण विवरण सहितको अभिलेख राख्नुहोस्।
- फार्म अभिलेखमा उल्लेखित तालिकाहरू अनिवार्य रूपमा राख्नुहोस्।
- प्रत्येक खोरमा रोग नियन्त्रणका लागि अल-इन, अल-आउट (All-in, all-out) को सिद्धान्त अपनाउनुहोस्।
- एकपटक राखिएका कुखुरा हटाएपछि कुखुराको सोत्तर पूर्णरूपले हटाउनुहोस्। त्यसपछि खोर सफा गरी निःसंक्रमण गर्नुहोस्। जीवाणु, विषाणु र दुसी भए-नभएको समय-समयमा आधिकारिक प्रयोगशालाबाट प्रमाणित गर्नुहोस्।
- पन्छी राख्ने खोर नियमित रूपमा सफा गरी चुना, भिरकोन आदिले निःसंक्रमण गर्नुहोस्।
- बिरामी र मरेको कुखुरालाई खोरबाट तुरुन्तै हटाउने र रोग फैलन नदिने गरी नष्ट गर्नुहोस्।
- फार्मबाट निस्केको फोहोरलाई नष्ट गर्नुहोस्।
- फार्मभित्र हिल डिप (Wheel dip) गरेर मात्र फार्मको गाडी प्रवेश गराउनुहोस्।
- फार्ममा चेन्ज रुम, फुटवाथ, रबर बुट, एप्रोनको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- फुट डिप हरेक खोरको अगाडि राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- फार्मको ढोका सधैं बन्द राखी नियमित रूपमा निःसंक्रमण गर्नुहोस्।
- बसाइसराइ गर्ने पन्छीबाट टाढा राख्नका लागि ताल, तलैया तथा सिमसार क्षेत्र नजिक फार्म स्थापना नगर्नुहोस्।
- फार्ममा कार्यरत व्यक्तिहरूले आवश्यकता अनुसार पटक-पटक साबुन पानीले हात धुनुहोस्।
- आगन्तुकहरूलाई कुखुरा तथा कुखुराबाट उत्पादित वस्तुसँग सोझै सम्पर्कमा आउन नदिनुहोस्।
- फार्ममा आगन्तुको अनावश्यक प्रवेशमा रोक लगाउनुहोस्। प्रत्येक पोल्ट्री फार्मभित्र आगन्तुक र कर्मचारीलाई कपडा बदल्ने कोठा र स्नान कक्षको व्यवस्था गर्नुहोस्।
- फार्ममा एक्कासि धेरै संख्यामा पन्छीहरू बिरामी परेमा वा मरेमा नजिकको पशु सेवा कार्यालयमा तुरुन्त जानकारी गराउनुहोस्।

अनुसूची-९ : माछापोखरीको लागि साप्ताहिक मल राख्ने मात्रा

पोखरीको नाम	पोखरीको विवरण			प्राविधिक सिफारिस				पोखरीको विवरण अनुसार प्रयोग गरिने मात्रा पत्ता लगाउने सुत्र		
	लम्बाइ (मि)	चौडाइ (मि)	गहिराइ (मि)	युरिया (ग्राम)	डीएपी (ग्राम)	गोठेमल (केजी)	अवधि	युरिया (ग्राम)	डीएपी (ग्राम)	गोठेमल (केजी)
				०.१४	०.२८	०.०३	७ दिनको फरकमा	अवधि x युरिया मात्रा x गहिराइ x चौडाइ x लम्बाइ	अवधि x डीएपी मात्रा x गहिराइ x चौडाइ x लम्बाइ	अवधि x गोठेमल मात्रा x गहिराइ x चौडाइ x लम्बाइ
			०.१४	०.२८	०.०३					
			०.१४	०.२८	०.०३					
			०.१४	०.२८	०.०३					

मल प्रयोग गर्नुभन्दा पहिला ध्यान दिनुपर्ने अवस्थाहरु:

- मल हाल्नुभन्दा पहिले सेची डिस्क (Secchi disk) वा सेतो थाल पोखरीमा डुबाएर पानीको पारदर्शिता जाँच गर्नुहोस्।
- सेची डिस्क २५-४० सेमी सम्ममा देखिन छाडेमा पोखरी मलिलो नै रहेकोले मल नहाल्नुहोस्।
- सेची डिस्क २५ सेमी भन्दा कममा देखिन छोडेमा पर्याप्त मल भएकोले पानी थप्नुहोस् तर मल नहाल्नुहोस्।
- सेची डिस्क पोखरीमा डुबाउँदा ४० सेमीभन्दा बढी देखिएमा पोखरीमा मल नपुगेकोले सिफारिस अनुसारको मल हाल्नुहोस्।
- पाकेको गोठेमललाई जुटको बोरामा राखी पानीमा डुबाएर राख्नुहोस्।

चित्र: सेची डिस्क प्रयोग गर्ने तरिका

अनुसूची-१०: कमन कार्प माछाको ह्याचलिंगलाई दैनिक दाना/आहारा दिने तालिका

समय अवधि	दानाको प्रकार	दाना दिने दर	प्रति दिन
पहिलो हसा	सानो जु-प्लाङ्कटन, अण्डाको झोल, ३०-३५% प्रोटिनयुक्त पाउडर दाना (भटमासको पीठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १५-२०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रतिदिन ४ वटा अण्डाको झोल, १०-१५ ग्राम तयारी दाना	३-४ पटक
दोश्रो हसा	ठूलो जु-प्लाङ्कटन, ३०-३५ % प्रोटिनयुक्त क्रम्बल नं.-१ दाना (भटमासको पीठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा १०-१५% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रतिदिन २५०-२७५ ग्राम तयारी दाना	३ पटक
तेस्रो हसा	ठूलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५% प्रोटिनयुक्त क्रम्बल नं.२ दाना (भटमासको पीठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ८-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रतिदिन ४५०-५०० ग्राम तयारी दाना	३ पटक
चौथो हसा	ठूलो जु-प्लाङ्कटन ३०-३५ % प्रोटिनयुक्त क्रम्बल नं.३ दाना (भटमासको पीठो, गहुँको चोकर, पिना, फिसमिलको मिश्रण)	शारीरिक तौलको आधारमा ५-१०% (प्रति एक लाख) ह्याचलिंगलाई प्रतिदिन ७००-७५० ग्राम तयारी दाना	२-३ पटक